

TELEGRAFUL ROMAN.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 7 le., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Quo usque tandem!?

Tendințele de maghiarișare naționalităților din Ungaria este la ordinile dilei; să lucră în toate direcțiunile la ajungerea mult doritului scop; să înfîntea reuniuni; magnații, prelați bisericesti maghiari jertfesute de mii ca să realizeze o fantasmă ipnotică exprimată prin cuvintele de mare înșinuare: „minden ember legyen ember és magyar”. Să lucră, putem dice cu o stătornicie și perseveranță febrilă la o muncă sisică.

Până acum a mers maghiarișarea mai mult pe cale socială — cu toate că și dieta tării s'a folosit de totă ocazieua ca să poată suprime că mai tare naționalitatea pe cale legală, dar acum erași să face o încercare, care și alege calea ea din urmă, ca să fie cu atât mai caracteristică pentru autorii ei.

Da, chiar în timpul de față să pregătesc erași un act minunat de frăție, libertate și egalitate; este adeca vorba de înfîntarea unei episcopii gr. cat. cu limba oficioasă maghiară, cu ritual maghiar, în comunitat Satmarei.

Numitul comitat a otărit adeca cu o insuflare generală (?) pentru cel 200 mil (?) gr. cat. maghiari (!), a înfînta susunetul episcopal cu condițiunile susamintite și a trănisi cerculare către celelalte comitate și orașe pentru partinirea scopului patriotic, care vœgea a susține maghiarismul și prin urmare patriotismul contra panslavismului rușneacă.

Asta, calea valoasă; dar să vedem cum s'a primit cercularul acesta în metropolea maghiarismului în Szegedin, și ce urmări naturale, ce deslușiri de concepte frățești și politice au?

Proiectul comitatului Satmare s'a primit cu entuziasm, ca și când n'ar mai avea Szegedineni alte griji mai mari, decât causa episcopală maghiare din Satu-mare. În urmă se luă conchus pentru formarea unui memorior către parlament în cauza aceasta, care subscrise de primarul orașului s'a și dat publicitații în anul 176 a diariului „Szegedi Napló” anul curent.

Să cercetăm scriptul acesta mai de aproape, și foarte instructiv pentru naționalitatele din Ungaria în gener și pentru noi în special.

Faimosul Szegedin nu s'a indeșlituit cu atât, că ceruse comitatul Satmarei. Nu, Szegedini accentuează și să roagă cu mult patriotism, că înfîntându-se în tot casul episcopal maghiară să nu se permite sub nici un protest rușescilor înfîntă și un alt episcopat național, și să se supună toți, cu mic, cu mare, înființădei episcopală maghiare, fiindcă numai așa se poate tașa calea panslavismului și numai așa să se poate răspândi maghiarismul, adeca patriotismul devrerat între rușneaci.

Așa dară etă că s'a inceput acțiunea de a răpi limba națională din bisericele naționale. De ce ne-am temut are se devie adever. Ne-am mirat mult de cursul și orbia suflătoarească a acestor patrioți (?) revoltati, ce-

tind lucrurile aceste negru pe alb în țările din Szegedin. Însă aceasta încă nu e tot, acum venim la parteau aceea a prejouișului document de frăție maghiară, în carea se face amintire și de noi Români, în carea ni se percliteză chiar și autonomia bisericescă, limbă noastră și în parte și naționalitatea, aceste trei odoare sante, care ne mai românește de rușinoasele calumnie și ilegalități, care le îndură drept mulțimătă pentru patriotismul nostru și alipirea noastră sinceră către dimastie.

Dar etă căteva motive din acel minut:

„Într-alte pedeci cu naționalitățile mai puternice și ingreunat progresul maghiarișarii acea controversă ne cunlificabilită (ezon elégé) el nem ihetlőt visszáság) că și statul maghiar a suferit (turte) sau și ajutorat (?) înființarea bisericilor naționale.” Si mai departe: „prin aceea, ca să sancționat și prin lege intermeerea bisericilor Române și Sérbe, nu numai că suntem constrinși să abdicate cu dureaza de posibilitatea maghiară, și (hier liegt der Hund begraben) concetențelor noastre Sérbi și Români, dar trebuie să pedem și maghiarii noștri de religiunea a gr. or.” (?)

Așa dară domnilor le pare acum ieu de legile aduse de densusi și sancționate de Majestatea Sa, fiindcă nu mai au lipsă de noi ca Români, fiindcă nu le mai corespund neghioieai politice de ași, fiindcă impedează desnaționalizarea poparelor nemaghiare?

Eată ce ne face se scriem în fruntea articulului nostru de față „quo usque tandem”?

Ni se atâră constituținea și autonomia noastră bisericescă, suntem amenințați, că vom perde limbă noastră națională din bisericele noastre, — din acest ultim focular de mangâiere, unde s'a refugiat de atâței ori Românum pentru ajutor dela cer în timuri și împreguri că cele de față.

Foile maghiare căntăra încă în dilele acestei „osana” frăție maghiaro-române. Într-advea frumosă frățieata o să se nască în modul acesta între noi, dacă vor păși frății noștri tot pe calea de până acum și și vor manifesta amorul irater în modul cum a faceră la Deva și alttele. Dar durere adă nu se afă între ei nici un Cicerone, care se înfrunte pe Catilini indestrelui și iubire cețătenesci, nu și cine se între „quo usque tandem”, — ear dela sermanii de noi se primește vreun stat bun... ferească Dumnezeu.

V. O.

Revista politică.

Sibiu, în 25 Iulie.

De un sir de ani împăratul Germanie s'a obiceinut a petrece vreo căteva săptămâni în Austria pentru a și căuta sănătatea. Nu este mirare, dacă monarchul Germaniei se întâlnește cu monarchul nostru, care vară

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la Administrația tipografiei arhiepiscopale Sibiu, strada Măcelarilor 47. Corespondențele sunt și se adresa la: Redacția „Telegraful Român”, strada Măcelarilor Nr. 43. Episole nefrancate se refuză. — Articoli nepublicați nu se însoțiază.

INSERTIUNILE

Pentru odată 7 or., — de două ori 12 or., — de trei ori 15 or. rânduri cu litere garmon — și timbr de 30 cr. pentru fiecare publicare.

Corespondențe particulare

ale „Telegrafului Român.”

În Valea-Hațegului, *) 22 Iuliu 1882. Dle Redactor! Vin acum în legătură cu scrisoarea mea de altădată și împărtășește cele întemplete a două dăi, Dumineacă în 18 ale curgătoarei.

Era o diintre cele mai frumoase.

Ti se părea că întreaga teara Hațegului serbează împreună cu bunii ei locuitori. Încă nu se luminase bine de dină, și intreg orașul Hațeg era în picioare. În sus și în jos, în dreapta și stânga, toate străzile băjăiau de oameni, toți imbrăcați în haine de servătoare, mulțime de trăsuri alergători, cari cătră gară, cari cătră oraș. Ti închipui că te așfi într'un oraș mare. Bisericii, dese și Dumineacă și arhiepiscopii merzeră acolo apă și se rugă lui Dumnezeu și a binecuvântă poporul, erau mai goale. Pre mine nu me surprinde de loc această împreguriere, pentru că din astăzi era menită pentru primirea fitorului împărat și rego.

Inca înainte de 8 ore de dimineață începuri oamenii a se îndrepta cătră gară. Bărbăți din popor și din inteligență, tineri și bătrâni, doamne și dominoase, cu toții, cari pedeștrii cari în trăsuri, — după cum puteau, — se grăbiau cătră gară. Doi mă luai și eu pe drum, ca de timpuriu să ocup un loc bun, de unde se pot privi toate, căci se dicea, că numai până la 10 ore și permis a merge la gară, iar după aceea se vor inchide drumurile, că să nu se facă prea mare imbulzala.

Pela 8 ore sună un tren separat dela

Deva, cu care veni și deputații români din comitatul Hunedoarei. Cătră 12 ore sosiră și arhiepiscopii noștri îmbrăcați în haine de gală. Nu sciu cum, dar pare că simțiam o mandrie națională în peștel meu, vădând pe arhieci încunigări de un cler venerabil și de inteligență română, cari ar fi făcut onore și celei mai înaintate națiuni, 'mi închipuam că ne aflăm în anii 1860-1864, când sub conducere arhieciilor noștri ne elutărăm o poziție mai tignită în stat.

La gară fură întempieni arhieci, rei de comitele suprem și vice-comitele și conduși la locul destinație pentru acceptarea Altelelor Lor.

Cred că e de prisos ați mai spune, că gară era împodobită că se poate de frumos. Steaguri, o mulțime, tot de colorile Ungariei, ba era și unul străin al Belgiei, de sigur din curtașia.

Încă trei pătrare de oară mai acceptărăm, în care interval facu cunoștință cu mai mulți barbați de ai noștri din cler și mireni, — și etă să dea signalul, că trenul separat, care aducea în vagoane de curse pe înalții oaspeți, sosese. Ușile vagoanelor se deschid, și cel dințit, care se ivesce în use, este arhiecuile Rudolf, se dă jos din vagon sprinind de mână pe înalță sa consorte. „Să trăească” reșuna deodată din toate gurile. Comitetul suprem George de Pogány binevenită pe Altelelor Lor cu o vorbire

*) Întărziată din lipsa de spațiu. R.

frumoasă, deși ceva cam lungă. Archiducele cu înalța sa socie la brat i reșpușe cu cîteva cuvinte de mulțumire, apoi se adresă către D. episcop rom. cat. Löhnhard dându-i mâna, după aceea se îndreptă către Escrelenția Sa metropolitul gr. or. Miron Romanu, i dădîu mâna și adresă și dînsului vre-o cîteva cuvinte, tot asemenea și către Domnii episcopi Mețian și Mihályi mai apoi în rînd dădu mâna cu magnifică ce venîră spre întîmpinare, și astfel vorbind cu unii și alții înaintea către ușa dela edificiul gărei. Sub timpul, că întrură prezentările, observai pe un ofițerul de marină din suita archiducelui, că spătesc ceva dului episcop r. cat. Löhnhard, care îndată după aceea grăbiu înțe cără ușa gărei înaintea archiducelui, ca cum ar voi să i fiină calea, și acolo i prezență pre doi canonici, cari însărcină și pe el președintele. După cum am înțeles, mai târziu, acel ofițerul era mareșalul de curte al archiducelui, contra admirului *Bombelles*. Aceste spuse dului episcop Löhnhard, că episcopii prezentându-se ar-chiducelui la gară nu vor mai avea a se prezenta și în castel.

După programul statorit la 2 ore d. a. erau să fie primite corporațiunile și deosebitele deputațiuni de Altelelor Lor în castel. Se porînără dar cu toții către comună S. Maria. Drumul până în comună era îndesut de popor, de-a dreptă și deasăngă drumul erau postări călăreții români, îmbrăcați în costumul lor național, având pe cap căciuli mari de piele de miel, numai peana de curcan sau le mîl se poartă, și ai căi sunt vestiți „Curcani”.

Era aproape de 2 ore, și anăca nu să scia, de vor fi primite corporațiunile sau nu? Se întreba unul pe altul, ce scie de dispozițiunile făcute pentru prezentări, și nimic nu scia da nici o informație. Între cari ascoperău veduri pre metropolitul din Sibiu cu episcopul Aradului și preoțimea, pre episcopul Lugosului Mihályi cu clerul seu, pre episcopul r. cat. Löhnhard, (se vedea, că venise și dînsul, că doară va fi primit) pre mai mulți magnați, între cari veteranul baron Iozsika, pre deputațiunea românilor și alții. Totu întrebau după comitete supren sau vice-comitete, nici unul nu era de vîdut, pară că i înghîștează pămîntul.

Astfel era ordinea făcută de marii patrioti și conducători ai fericitului comitat Hunedoara; era o confuzie perfectă.

Metropolitul Miron Romanu, vîdînd această stare de lucruri, se duse dimpreună, cu episcopul Mețian și cu preoțimea, ce cu mare greutate mai putuse a se strecu printre angajații comitatului, până în curtea castelului, — direct în castel, spre a se informa despre cele ce se petrec. De abia aici dădu de comitete suprem, care i spuse că archiehierii nu se vor mai prezenta. Ne mulțătînd cu acest răspuns, metropolitul se adresă către mareșalul de curte, contele Bombelles, care tocmai era present. Aceasta încă i spuse că archiehierii nu se mai pot prezenta, fiind că arăi, că acele persoane, care s'au prezentat la gară, se nu mai adîne și în castel la prezentare. Reflectându-se, că la gară s'au prezentat numai cu dîi episcop al Aradului, ear acum voiesce ca archiepiscop și metropolit să prezinte clerul adunat și să feliciteze pre Altelelor Lor, în fruntea preoțimiei, — dîl conte nu scia alta să respondă, decât că nu se poate. În fine fiind adus în strîmtoare prin espicările și observările metropolitului, dîl conte se vîdî constrâns a concede: că dar bine, clerul se poate prezenta, dar nu sub conducere ar-chiepiscopului și metropolitului, ci a unui preot, pre care il va alege clerul, căc Escrelenția Sa metropolitul nu se poate prezenta de două ori Aitelelor Lor. Înțelegînd pre-șemenea de acest afront ne mai po-

menit, indignată până în suflet dise: dacă sub conducerea archipăstorului ei nu este permis a felicită pe înalții ospăti, apoi mai bucuros re-signează dela această dorință, și se duce acasă, căc sub conducere ar-chiepiscopului și de fată, nu voiesce a se prezenta nicăieri.

Domnii episcopi romano și grecocatolici auind de cîteva întîmpinări cu clerul ortodox, nici nu se mai încercără să fi admisi între deputațiuni, ci se duseră și ei acasă.

După multă așteptare se facu cunoscut, că deputațiuni și corporațiunile vor fi primite. La rîndul său se prezenta deputațiunea Românilor. Conducătorul, Dr. Lazar Petco, începu a binevenită pre Altelelor Lor în limba românească, dar abia dise cîteva cu-vîntă, și Alteța Sa Archeduchile il întrepruse cu cuvîntul: „În nem tud magyarul?” Dîta nu scă ungurescă? Apoi începu a conversa mai cu fiu care din deputație, cu unii ungurescă, cu alții în limba germană, după cum adecăt scă respectivul. Pre unul auind că vorbește atât de corect ungurescă l'intrebă Alteța Sa; *Kegyed is oldi?* ear pre un preot tot din deputație, care vorbea foarte bine nemțescă, l'intrebă: că unde a studiat? și respundînd, că în Austria de jos, Alteța Sa a binevoită a se informa despre starea clerului și a credincioșilor, și dacă ortodocșii au mănestire și altele.

Că fulgerul se respîndă prin po-por scirea, că archiehierii nu le a fost conces a conduce și prezenta Altelelor Lor clericul, că deputațiunei Românilor nu i a fost permis a binevenită pre Inaltăi ospăti în limba românească, și că archiehierii nu au fost poftiți la prânz. — „Departă am ajuns, — auđai pre bieții oameni în indignație, lor dicând: eri ne-o făcură compa-tiștii maghiari cu steagul, astădi ne pregătiră alta și mai cu vîlvă. Atât de tare a putut supră pe dîl pre vice-comite și pre tovarășii lui dorință și voință noastră, ca să felicităm pre Altelelor Lor noi ca Români în limba română într'un comitat mai numai românească, încât se pună la cală toate mijloacele pentru a ne ameli? Dacă chiar și Jidovilor le-a fost erfat, ca în limba lor — germană — să poată felicită pre Altelelor Lor, apoi numai Români, în patria lor strămoșă, îngărsătă cu sânge românească, să năbădătă nici înaintea tronului a se folosi de limba lor propriă? Cunoașcem, noi bine tendența domilor dela comitat, scim ce vorbe, ni o spun ei dîi de dîi în foile lor, dar se înșălă amar; cu fițiunile lor, nu o vor ducă departe; Altelelor Lor se vor convinge, că înținutul acesta e locuit curat numai de Români....” Astfel căutați bieții oameni să adărescă amăriținei lor.

Astădi nu mai este nici un se-cret, că la început programa festi-vitărilor de primire era cu totul alta, decum să se executat. Se scă că toate deputațiunile vor fi primite, că episcopii prezenți vor fi la Altețele Lor la prânz. Cum însă se însinuătă Români din comitat, că vor și ei prin o deputație a felicită și a aduce omagiale lor archiehierului moștenitoru și înaltei sale consoante, un orcan de înjurături se ridică în foile maghiare asupra Românilor, și urmarea fu schimbarea programei.

Viena, în 4 August 1882 st. n
În corespondențele noastre din urmă am atât de scurt causele de-cadîndei poporului român în Bucovina în privință averii fonciare și puñend întrebarea: „Se face preoțimea bucovineană în mijlocul unei derăpenări și stingeri (naționale) atât de horibile? ană dat răspunsul: „ea face funcționi-liturgice.” Dând acest răspuns, am în-teles, căc preoțimea bucovineană, și are cultura universitară, nu face

in pastoria sufl-tească mai mult decât preoțimea necultă din învecinata România, care să mărginescă a face cere-moniile bisericesci, fără a trata cete-niuni de viață și a arăta poporului căile la o stare materială mai bună, fără de care și cu neputință ori ce propășire în cultură și moralisare: Moralisând poporul, trebuie deprins la lucea, crucea și stăpânire. Dară nu-mai cuvenitul însoțit de faptă are pu-tere. Sîi aici avem de înregistrat două acțiuni luminoase și le înregistram cu toată satisfacție, înțelegînd activitatea binefăcătoare a meritulosui paroch Simeon Cobilean, carel cu multe grău-tăi a înființat în Gura Humorului o asociație de avans, prin care i în cu-putință a face mult bine și a scăpu-proprietate românească de în-trăinare, apoi activitatea salutară a reuniiunii scolare „Dragoș” înființată în comună Volovăț, de zelosul paroch Constantin Tarangul cu indoial scop de a veni în ajutorul copiilor de scoala serăni, cu vestimente și utensile de scoala, apoi de a împrumuturi de bani mici, cu percente neînsemnate în cazuri de mare urgență, mai ales în cazuri de moarte etc. etc. Acest doi preoți sunt adeverăți amici ai popu-lui, ei lucră cu zel neobosit și bină cuvenită și numele lor. Avă vor ei următori în cîile și întreprinderile lor? Eată aceasta este ceea ce dorim se fie! Asemenea instituții sunt neînperat de trebuință în toate parochiile și în toate întînările politice ale fumusei terioare Bucovina și ele se pot acum activa ușor, după ce și arătătă calea de acei preoți prea demni.

Cristurul Secuescu, 25 Iulie. On. Redacțione. Înalțul Ministeriu reg-ung, de instrucțione publică an ordinat cursuri supltoare de limba mag. și în anul acesta în mai multe locuri, între care se numără și Cristurul secuescu. Această ordinație — pe lungă instrucționă limbei mag. mai are și alte specializații. Într-unirea învăță din toate unghirile transilvanei în urma ordinației ministeriale au urmat altă întrunire cu mult mai apropiată și mai solidar încheiată prin angajamente voluntari, care sunt cu mult mai durabile de căt intrunirile impuse.

Astfel de întrunire s'a întîmpărtit prin constituirea tuturor învățăto-riilor dela cursul de fată învățăto-societate ped. didactică. Constituirea ană avut loc la 2/14 Iulie 1882 în modul următoriu:

1. Președinte — Ioan Dobrean inv. în Brașov, 2. vice președinte G. Ludu capelan și inv. în Preșmer, 3. nătăru I George Moian inv. în Brașov, 4. not I N. T. Pop, inv. dir. în Margineni, 5. Membrii în comitet: Coman Hămbăsan, inv. și director în Reșiță, I. Dariu, inv. în Satu-lung, Nicolau Aron inv. în Făgăraș, Iosif Macsimilien inv. în Ghimbav și Isaia Hentea inv. în Oagna-Sibiului.

Cel din urmă demisondând în se-dința III din 3/15 Iuliu, în locul său nu fău ales Basiliu Raț inv. în Făgăraș. Afără de aceia în se-dința a III din 3/15 Iuliu se mai aleaseră G. Ludu de conducătorul al chorului vocal și Simon Secărea de vice conducător, ear G. Moian de conducătorul al eser-țelor gimnastică și Emanuel Flo-rea de vice-conducător.

Programul acestor societăți, votat în se-dința a III-a din 3/15 Iuliu a. c. este următorul:

Pentru întrebăriițarea timpului liber intru promovarea și consolidarea cunoștințelor ped.-didactice între învățători, societatea susmemorată state-reșe următoarele disposiții:

1. Societatea va ține două se-dințe pe septembrie și anume Lunia și Vineră înainte de prânz după pre-legere.

2. Materie de per tractat în se-dințe va fi din sfera ped.-didactică și anume:

- a) discursuri s'au disertații,
- b) prelegeri practice din limba maternă și limba mag. și,
- c) discu-niuni relativ la cele de sub a) și b).

3. Obiectul per tractat precum și membrii, cari vor a ține discursuri s'au prelegeri, se vor anunța în se-dință.

4. Eserciziile de cântări și cele de gimnastică se vor ține după cum va permite timpul liber în raport ca doi la unul adecă tot două probe de cântări și una de gimnastică. Diua ordinată pentru acestea exerciții va fi cu deosebire Mercurea înainte de prânz după prelegeri.

5. Societatea va preveghia asu-pra parturi învățătorilor atât în pre-legeri regulat la se-dințe.

6. Absențile necusabiles se vor supune aprețierii societății.

7. Toate actele se vor păstra la președintele societății dl. I. Dobrean. NB. la timp potrivit se vor face excursiuni cari se vor anunța la tim-pul său.

Ioan Dobrean *George Moian,* președ.

not.

Afacerea dela Tisza-Eszlár.

Întreaga jurnalistică maghiară se ocupă de cuprinsul protocoalelor luate asupra cadavrului, despre care se credea că este al Estriei Solymosi.

Mai însemnată este însă decât toate aceste rapoarte, devastarea sinagogei din Tisza-Eszlár, în care s'a luat săngelul Estriei Solymosi.

Despre aceasta estragem din Egyet-érés următoare:

„Eșie vesteă că locul omorrei Estriei Solymosi, sinagoga din Tisza-Eszlár și casa hamahului în care fusese fată, ascunsă, și devenită pradă furiei poporului.

Mam dus astădi la Tisza-Eszlár.

Vestea era exagerată, însă ceva ade-veră tot este în ea. Sinagoga în stare vecchia și stricată, asemenea ruinătă lo-cuinătă a hamahului și face impresie de tot rea. Ploaia și vîntul au stricat părțile cu desvărsire. Orcanele au stricat copurii de scânduri de pe sinagogă și cel de treiste de pe locuința hamahului. Ferestrele sinagogei sunt aproape toate sparte.

Prin brașeca cheei m'am uitat în tinda sinagogei. Tot prin această brașecă a vîzut și Maurițiu Scharf săn-geroasa executare a Estriei Solymosi. De altă dată prin această găurice pu-teai observa vatra de arină din tîndă, pe care — după cum se vorbesc au pus jidanii pe Estriei Solymosi de-brăcată în pelea goală, cu mâinile legate la spate înainte de a-i tăia gâtul; se putea vedea și masa, pe care a pus sărmăna fată, cănd o au spălat și mai târziu după ce i au tăiat gâtul.

Acum nu putem vedea nimic.

Fereastra dinde se deschide spre gunoiul de sub trepte, ce duc la locul de rugăciune al femeilor. Curățîndu-mi calea până la fereastra, m'am uitat în tîndă. Sîi mi se deschisă înaintea ochilor o priveliște unică în felul meu, și pe care nu mi-o puteam explica. În tîndă erau toate cu dosul în sus, amintind masă era aruncată într-un unghiu, cuptorul oborit, usă tîndei prigojita pre din lanțuri cu tot felul de mobili, se părea că e baricadată. În vîrful acestora sta patul de scânduri, cu care duc pre mort la mor-mânt.

Dacă nu aş cunoaște blanda na-tură a poporului de aici, aş crede că jidanii atacați s'au ascuns ai fiecăruia poporului. Cuprinză curiositate am întrat în despărțimentul, unde se roagă

